

Norho wa Rilaveta

Xitsonga

Ntlawa wa

5c

Yolisa Madolo

Tijisisa leswaku u kota ku hlaya marito lama

ntshembho, nghwazi, mudzaberi, (va)nhwanyana, Mugqivela,
hikokwalaho, ncica, twanga, twanani, xihahampfhuka

Norho wa Rilaveta

Xitsonga

Ntlawa wa 5C

ISBN: 978-1-77981-520-0

© 2023 Ulwazi Lwethu African Languages Literacy Project

Mutsari: Yolisa Madolo

Muhundzuluxeri: Vutivi Shirinda

Muendli wa swifaniso: Thulisani Zenda

Nkhaviso na mpapafarhuto: Rock Bottom Graphic & Design

Nkandziyiso wo sungula ku kandziyisa 2023.

Norho wa Rilaveta

Yolisa Madolo

“Loko ndzi kula ndzi lava ku va nghwazi ya netibolo,” Rilaveta a ti byela yena n’winyi loko a ri ndleleni ya ku vuya ku suka erivaleni ra ntlangu wa netibolo. A ri karhi a tlulatlula a ri karhi a encenyeta leswi a swi voneke.

“Siku rin’wana ndzi ta va mutlangi wa netibolo,”
a byela mana wa yena.

“Migingiriko ya wena ku ta endla mani loko wena wa ha tlanga?”

A ku ri ntirho wa yena wa ku hlantswa swibye na ku kukula yindlu loko mana wa yena va endla migingiriko leyin’wani.

Rilaveta a ta kombela ku ya exikolweni hi Mugqivela ku ya vona matsambu, kambe manana na tatana wa yena a va tshamela ro ala. Siyani, boti wa Rilaveta, a rhandza bolo. Vatswari va yena a va nga n’wi aleli ku ya vona ntlangu.

Leswi a swi khunguvanyisa Rilaveta, hikuva a swi basile leswaku vutomi a byi olova eka vafana.

Na le xikolweni, a ku ri vanhwanyana lava a va kukula titlilasi ntsena.

“Xana ndzi nga endla yini leswaku vatswari va mina va ndzi pfumelela ndzi tlanga netibolo?”

Siku rin'wana, Rilaveta a ri karhi a bambisa na ku hoxahoxa bolo ya yena, u hlamarisiwile hi rito.

“U na talenta Rilaveta. Xana u nga tsakela ku va eka xipano xa netibolo?” ku vutisa Tatana Giyani, mudzaberi wa netibolo. “Ndzi ehleketa leswaku hi nga sungula xipano xa vanhwanyana lavatsongo lexi u nga tlangaka eka xona.”

Rilaveta u tlhelerile ekaya siku rona reriya a nyanyukile. A lava ku hatlisa a byela mana wa yena mahungu, kambe a ri na ntijisiso wa leswaku a va nge n'wi yingiseli.

“Mudyondzisi wa mina u ri ndzi ta va mutlangi wa netibolo,” a vula hi rito ra le hansi loko va ri karhi va lalela.

“Ntlangu lowu mi ngo cukumeta bolo hala na hala?” ku vungunya boti wa yena, Siyani.

“U vulavula hi ku tlanga, xana u ta heta rini ku hlantswa swibye?” ku gungula manana.

A lahlekeriwa hi ntshembho hinkwawo.

Vusiku byebyiya, u yile a ya tlela a khunguvanyekile hikuva a switiva leswaku a nge pfumeleriwi ku tlanga ntlangu lowu a wu rhandza.

Ntlawa wa vanhwanyana lavatsongo wu endliwile, ku katsa na Rilaveta.

Siku rin'wana, loko va ha dyondza ku tlanga loko xikolo xi humile, mudyondzisi Giyani u lemukile leswaku Rilaveta u tsanile.

“Swi lo yini, Rilaveta, wa vabya xana?” a vutisa hi ku chuha.

“Vatswari va mina va ehleketa onge matsambu ya mina i ku tlangisa nkarhi. Va nge ndzi pfumeleli ndzi tlanga hi Muggjvela,” matihlo ya yena a ya ri karhi ya xiririka mihloti.

“Sweswo swa vava hikuva u nyikiwile. Kambe ndza tshemba leswaku vatswari va wena va ta ku pfumelela u tlanga loko vo ku vona u ri erivaleni,” ku vula mudyondzisi. “U nga vileli. Ndzi ta tsalela vatswari va wena papila, ndzi va kombela leswaku u tlanga.”

Marito yalawo ya n'wi nyikile ntshembho.

Vhiki rero Rilaveta a fika ekaya nkarhi wu n'wi siyile swinene hikuva a va ri karhi va lulamisela siku nkulu ra ntlangu. Vatswari va yena a va nga switivi leswaku u xirho xa xipano xa ntlangu wa netibolo.

Rilaveta u tshuxiwile hi papila leri mudyondzisi Giyani a nga tsalela manana na tatana, a n'wi kombelela mpfumelelo wa ku ya tlanga.

A lava ku hatla a fika kaya a ta komba mana wa yena papila, sweswi a ri ni ku tshemba leswaku a va nge n'wi aleli.

U fikile ekaya a veka bege ya yena ehansi ivi a nyika manana wa yena papila.

Mana wa yena u hlayile papila ivi a ku, “Kambe Rilaveta, hi vulavurile hi leswi eku sunguleni. Xana i mani a nga ta pfuneta la kaya? A ndzi se tshama ndzi vona nhwanyana wa lolo.”

“Manana, lowu a ko va ntlangu; i ntlangu wa netibolo. Na mudyondzisi wa mina u ri ndzi na nyiko.”

Ntshembho wu kamiwile eka yena. U yile a ya endla migingiriko ya yena ya ntolovelo, a tiyimiserile ku va a nga tluli ntlangu wa yena lowukulu lowu nga ta landzela.

Vatswari va Rilaveta va xiximile xirhambo xa xikolo. Va fikile ehofisini ya nhloko ya xikolo. Mudyondzisi u ngenile loko vatswari va Rilaveta va ha ku tshama loko va heta ku hlamala timedali na tithirofi ta matsambo leti a ti ri ekamareni. Loko mudyondzisi Giyani a heta ku vulavula. Tatana wa Rilaveta u vutisile a ku, “Xana u ehleketa leswaku n’wana lontsongo a nga tlanga mintlangu ya nkoka yo tani exikolweni?”

“Nkarhi wa ku endla migingiriko u ta wu kuma kwihi? Hi n’wi tise xikolweni ku ta dyondza, ku nga ri ku tlanga,” ku vula Manana wa Rilaveta a nga tsakangi.

“Rilaveta u na nyiko. Ndzi ehleketa onge a nga mi hlamarisa. N’wi nyikeni nkarhi a mi komba.” Tatana Giyani a nga tshikanga ku ringeta ku ncica miehleketo ya vatswari.

Endzhaku ka swona hinkwaswo, Rilaveta a fanele ku ya yimela xikolo hi Mugqivela.

Hi mixo lowu a wu landzela manana u te, “A hi fambeni, leswaku hi nga siyiwi hi nkarhi.”

“Hi ya kwihi manana?” Rilaveta a vutisa a hlamarile. A ku ri Muggjivela, naswona a amukerile leswaku u ta kayivela ntlangu.

“Hatlisa, Rilaveta!” ku huwelela tatana.

“Xana a wu tlangi ntlangu namuntlha?” ku vutisa mana wa yena.

Rilaveta a nyanyukile a lava ku ti tova ku vona leswaku a ngo lorha.

A va tsakile ebazini naswona a va yimbelela tinsimu ta ntsako. A tsakile swinene.

Rilaveta a lava ku komba vatswari va yena vuswikoti bya yena. A ku ta va ro sungula va n'wi vona a tlanga.

U tlange kahle. A vonakala a tijimiserile swinene ku tlula minkarhi lejin'wana.

A hatlisa na bolo. Vahlaleri va bonga, va huwelela na ku yimbelela:

Rilaveta i xihontlovila!

Rilaveta i xihontlovila!

Rilaveta i xihontlovila!

“I n'wananga loyi!” mana wa yena a ta byela un'wana na un'wana loyi a ta n'wi twa.

Vatswari va yena a va nga tshembi matihlo ya vona ya vona n'wana wa vona a ri karhi a tlanga kahle.

Nkarhi un'wana na un'wana loko a copeta vatswari va yena va ri karhi va n'wi tlangela, a ti twa a ri na matimba swinene.

Loko ntlangu wu herile, ntlawa wa vaseketeri wu n’wi khomile na ku n’wi tlakusela emoyeni va tlangela.

A yimisa mavoko, a ri karhi a n’wayitela.

Vahlaleri va tsutsuma na rivala ra mintlango va ri karhi va yimbela tinsimu ta ku hlula.

Rilaveta i xihontlovila!

Rilaveta i xihontlovila!

Rilaveta i xihontlovila!

Xihontlovila, xihontlovila!

Vateki va mahungu lava a va ri kona eka ntlangu lowu a va tsakisiwile hi matlangelo ya Rilaveta ya ‘masingita’ loko a hoxa bolo. A vitaniwa na ‘mutlangi wa masingita’ hikuva a ri lontsongo ku tlula vatlangi lavan’wana.

Vahlaleri a va hlamarisiwile. A swi tiva leswaku u ta hlawuriwa ku va eka xipano xa le henhla lexi nga ta tlanga ePitori.

“A ndzi nga switivi
leswaku loko i ku
u tlanga netibolo,
n’wananga,” u vula
leswiya, tatana wa
yena a sungula
mabulo loko va fika
ekaya.

“Twanani papila
leri ri ri hi ya ePitori.
Hi ta va hi haha hi
xihahampfhuka!”
ku vula mana wa
Rilaveta.

Siyani, na yena, a tsakele sesi wa yena. Ndyangu
wu hlagerile nakambe mimfambo ya Rilaveta yo
hlarisa loko a ri erivaleni.

Rilaveta a tsakile ku vona vatswari va yena va
tsakisiwile hi leswi a swi endlaka na leswi a
tlangisaka xiswona, hinkwaswo leswi a swi navela.

Readers

Ntlawa wa 1-2

- Xilamulana xa kahle
- A ku na mati
- Pfumi na Bobo
- Vuxa wa swikota ku basisa
- Switwari
- Vaboti vo pfuna
- Nyoka exivaleni!
- Xana xi nga haha?
- Dyambu na mpfula!
- Vun-we na Vutivi
- Misisi yikulu
- Ndzalama wa hlamala!
- Tatana u ta vuya rini?
- Chuchekani na pume
- A hi hlayiseni mati
- Jazi ro hundzuriwa
- Va le purasini
- Ndavi u lava ku penda
- Ndzilo!
- Vutshila wa gingirika!

Ntlawa wa 3

- Vanghana eka maxelo hinkwawo!
- Vanhwanyana na mbuti
- A ndzi tsakeli matsavu!
- Va na na vukheta, Khatisa
- Khavisani u vavisekile
- Tintangu tintshwa ta Kwetsimani
- Tsakeriwa loyi a tsakeke!
- Mukupu wo nandziha
- Mati hinkwako!
- Xibelani xa Kulani
- Rhoko yo saseka
- N'wamapurasi Endlani na minkawu
- Nkwangulatilo wa Nhlngano
- Moli na tikhirikete
- Vukahle u khoma khamba!
- Masingita ya timbewu
- Vuvabyi bya tinguluve
- Maqhingha ya Monyai
- Ku navela ka Rifumo ku humelela
- Mandza ya Mbhimbhi yo kajivela
- Ku dyondza hi ta machela
- Ku pfuna kokwana va hola
- Mieheketo ya Ntiyiso ya kahle
- Maendlelo ya VaVhenda
- Mangalani na Xalati
- Ku ringa swakudya swa Xivhenda
- Muhluri u kota ku hlaya nkarhi
- Mutlangi wa le henhla
- Ximilana xo horisa
- Bolo leyi nga lahleka
- Riendzo ro ya entangeni wa swiharhi

Ntlawa wa 4-5

- Ngwenya ya makwanga
- Xingwavila xa nsuku
- Tinyiko
- Lulama u tshama na rihanyo lerinene!
- Soweto
- Tinyoxi
- Xana i xihatla xa yini, Dzuniso?
- Hitekani u twa ku vava ekhwirini
- Tinxaka ta vutleketli
- Ku rihiseta ka tinkuzi
- Nhwanyana wo tlhariha
- Swi kulu eka mina!
- Masungulo mantshwa
- Vafana vo tlhariha
- Muphasi wa tihlampfi
- Nkelunkelu
- Mukhuhlwana
- Nghozi exirhapeni xa Kokwana
- N'warikolwani, wa nhenha!
- Ntangu yo Saseka
- Norho wa Rilaveta

ZENEX
FOUNDATION

MOLTENO
INSTITUTE FOR LANGUAGE AND LITERACY
EST. 1974

Ulwazi Lwethu i phurojeke leyi nga simekiwa na ku nyikiwa mpfuno wa swa timali hi Zenex Foundation ku va yi hlulukisa nongonoko wa matsalwa ya ku hlaya na switirhisiwa swa nseketelo wa vadyondzisi leswi swi nga olova hi ku tirhisa tindzimi ta laha Afrika. Phurojeke leyi yi kongomisiwile eka ku dyondzisa na ku seketela vadyondzi eka Dyondzo ya Masungulo ku va va hlulukisa tindzimi ta vona ta le kaya ta ku hlaya na ku twisisa. Matsalwa yo hlaya ya tsariwile ro sungula hi tindzimi ta kaye ta Afrika hi ku tirhisana na Molteno Institute for Language and Literacies, Nelson Mandela Institute for Education and Rural Development, Room to Read South Africa, na Saide. Switirhisiwa hinkwaswo swi hlulukisiwa tanihi “Switirhisiwa swa Dyondzo leswi nga Pfuleka” kumbe “Open Education resources” (OER).

Please visit our website to download the full copy of this reader:
ulwazilwethu.org.za

Creative Commons Attribution-
NonCommercial-NoDerivatives
(CC BY-NC-ND) 4.0
International Licence

Disclaimer: You are free to download and share this work as long as you attribute Zenex Foundation, but you may not change this work in any way or use it commercially.

